

СУЧАСНІ ДІВОЧІ СВЯТВЕЧІРНІ ВОРОЖІННЯ ПРО ШЛЮБ НА БОЙКІВЩИНІ.

В статті розповідається про дівочу любову магію на Бойківщині – історико-етнографічному регіоні України, розташованому в східних Карпатах. В роботі згадуються різні види ворожінь, які практикують в наш час дівчата на Святий вечір (6 січня) та на Андрія (13 грудня).

Святий вечір – переддень Різдва – одне з найврочистіших свят української, в тому числі бойківської родини. В цей день як в давнину, так і в наш час виконується безліч обрядодій ініціального характеру, покликаних забезпечити добробут, врожай, приплід худоби і щасливу долю членів сім'ї на увесь наступний рік. Віра у ворожіння і прикмети є однією з перших спроб людини передбачити своє майбутнє і, по можливості, змінити в ньому негативні події на позитивні. Основна група прикмет та ворожінь пов'язана з коротко- та довготерміновими прогнозами погоди, від якої залежить найважливіше – врожай. Разом з тим існують і магічні дії, пов'язані матримоніальними прагненнями дівчат. В основному вони виконуються у дні покровителів української молоді, св. Катерини та Андрія, відповідно 7 та 13 грудня. Проте на Бойківщині дівчата ворожать про шлюб як на Андрія, так і на Святий вечір (в обидва дні ворожіння фактично ідентичні). Спираючись на власні польові дослідження, а також на праці етнологів ХІХ ст. (М., Зубрицького, І. Франка), мушу зазначити, що приуроченість любовної магії до Святого вечора на Бойківщині не є інновацією останніх років – це давня традиція.

Якщо врожай в основному прогнозують за природними явищами (спостереження за сонцем, опадами, використання рослин, зокрема бобових), то в любовній магії переважно послуговуються предметами хатнього вжитку (взуттям, свічками, медом), використовують подвір'я (паркан, дрова), прислухаються до поведінки свійських тварин (собак).

Окремих праць (статей чи монографій), присвячених дівочим ворожінням на Бойківщині, не багато. В основному ці магічні дії побіжно розглядаються дослідниками в контексті зимової календарної обрядовості. Так, коротка інформація про бойківську любовну магію присутня в працях І. Франка¹, М. Зубрицького², П. Богатирьова (велику увагу дослідник приділяє класифікації магічних обрядодій)³, Н. Здоровеги⁴, П. Зборовського⁵ та ін. Значно чисельніша література торкається зазначеного предмету не на бойківському, а на загальноукраїнському матеріалі або на матеріалі інших історико-етнографічних регіонів України: праці О. Воропая⁶, О. Курочкина⁷, В. Борисенко⁸, Г. Кожолянка⁹ тощо. В часовому плані всі ці роботи охоплюють період ХІХ-початку ХХ століття. Сучасний стан зимової любовної магії в науковій літературі взагалі фактично не відображений, тому в даній статті використані переважно матеріали польових експедицій автора, здійснених протягом літа 2005 року до наступних населених пунктів Бойківщини: с. Орявчик Сколівського району Львівської обл. (інформаторки Матолінець Параскевія Михайлівна, 1928 р. нар., Пулій Стефанія Юрківна, 1952 р. нар., Борисович Галина Іванівна, 1965 р. нар.), с. Кропивник Дрогобицького району Львівської обл. (Дречевич Віра Михайлівна, 1946 р. нар.), с. Нагуєвичі Дрогобицького р-ну Львівської обл. (Хроник Марія Іванівна, 1930 р. нар., та Гаврилик Анна Степанівна, 1936 р. нар.), с. Боберка Турківського району Львівської обл. (Бойко Людмила Миколаївна, 1944 р. нар.), с. Тисів Болехівського району Івано-Франківської обл. (Павлюк Ганна Василівна, 1959 р. нар., та Пилипів-Прокінчин Ірина Іванівна, 1958 р. нар.), с. Гукливій Воловецького району Закарпатської області (Беца Калина Іванівна, 1932 р. нар.).

Дослідники по-різному класифікують види любовної магії. Передусім розрізняють прикмети та власне ворожіння. Так, на думку А.К. Байбуріна, прикмети в осовному базуються на реальних спостереженнях, а ворожіння, як правило, ігнорують досвід.¹⁰ На думку автора статті, таке твердження є невірним, оскільки народні звичаї та традиції, викристалізовані у віках, завжди спираються на досвід багатьох поколінь. Ю.В. Попрович зазначає, що прикмети відрізняються від магичних та мантичних обрядів тим, що людина не виконує ритуальних дій, а лише спостерігає за діями людей навколо, поведінкою тварин, змінами погоди та за власними відчуттями, снами, надаючи своїм висновкам форми забобонів.¹¹ Подібну тезу висловлює П.Г. Богатирьов, виділяючи поряд з магичними діями (ворожіннями) та прикметами ще й гадання. На думку дослідника, виконавець магичної дії (ворожіння) вірить в те, що, здійснюючи її, він підкорює собі природу або іншу людину; гадання (попри те, що якісь дії людина виконує) характеризується тим, що з нього дізнаються майбутнє, але не можуть його змінити; нарешті прикмети є повністю незалежними від людини (функція людини в цьому випадку – лише спостерігати за погодою, тваринами тощо).¹² Подібним чином Дж. Фрезер відрізняє магію від релігії: магія заснована на переконанні людини в тому, що вона може безпосередньо впливати на природу, тоді як релігія послуговується при цьому посередництвом надприродного (богів, духів тощо).¹³

В.Я. Пропп, систематизуючи любовну магію, зазначає, що класифікація за темами чи предметами себе не виправдовує, так само, як і класифікація за термінами виконання чи районами¹⁴. Вчений схиляється до класифікації, запропонованої В. Смирновим в його праці "Народные гадания в Костромском крае. Кострома, 1927", в якій головною визначальною ознакою любовних магичних дій є їх методи (за допомогою яких предметів чи явищ отримується необхідна інформація): сон, штучно викликані зорові образи (вид судженого у дзеркалі), слухові образи (прислухання до гавкоту собак), жереб (півень чи собака обирає, що першим з'їсти з запропонованого дівчатами асортименту; виливання розтопленого воску чи свинцю в холодну воду), спів підблюдних пісень.¹⁵ Окрім того, магичні дії можна поділяти на види і типи й за іншими ознаками: за пасивністю (прикмети) чи активністю (магічні дії), кількістю виконавиць (індивідуальні чи групові), за позитивною чи негативною спрямованістю магії (для досягнення бажаної мети треба щось зробити чи навпаки, певні дії заборонені), використання чи невикористання словесних формул, вмотивованість чи невмотивованість виконуваних дій, жартівливість (ігровий характер) чи серйозність дій.

Спробуємо класифікувати ворожіння за функціональним принципом: яку саме інформацію отримує дівчина в результаті магичних дій (час майбутнього весілля, місцевість, з якої родом наречений, ім'я чи соціальний статус судженого, його зовнішній вигляд тощо).

І. Час одруження.

В наші дні поширеним є ворожіння, завдяки якому дівчата дізнаються, чи мають вони шанс вийти заміж цього року. І.1. Для цього вони на Святий вечір виходять надвір, на дровитню, і набирають похапцем, не рахуючи, дров, і заносять їх до хати. (У с. Старий Кропивник Дрогобицького району Львівської області дрова треба взяти не у себе, а вкрасти у сусідів, інакше ворожіння не справдиться). У хаті рахують – якщо парне число, дівчина вийде заміж цього року, якщо не парне – доведеться ще сидіти в дівках. Ці дрова надалі мають бути використані для випікання святвечірнього обрядового хліба – геречуна (с. Орявчик Сколівського району Львівської області). У с. Тисові Болехівського району Івано-Франківської області наприкінці 1990-х років був випадок, коли парну кількість дров занесла 15-річна дівчина (на відміну від ХІХ ст., в наш час в такому віці ще рано виходити заміж) – і того року дійсно зайшла собі пару і вишла заміж. Подекуди цей обряд виконується на Андрія.

Розповідаючи про те, що дрова до хати заносять дівчата, а не хлопці, інформатори не висловлювали здивування, не вказували на цей факт як на екстраординарний. Вочевидь, у ХХ столітті така робота дійсно могла виконуватись дівчатами. Можливо, так сталося під впливом офіційної радянської ідеології щодо поділу праці: жінка повинна виконувати таку саму важку фізичну роботу, як і чоловік.

1.2. Популярною є також магічна дія з гілочкою вишні: на Катерини або на Андрія ставлять у воду, і, якщо до Нового року (14 січня) зацвіте, значить, цього року дівчина одружиться.

1.3. Ворожать і по диму свічки на святвечірньому столі: після вечері свічку гасять (руками, а не подихом) і спостерігають, в який бік піде дим (до вікна, до печі, до порогу тощо). Так намагаються визначити долю (в хаті народиться дитина чи хтось помре, благополучний рік буде чи ні та ін.). Один з варіантів пов'язаний зі шлюбамі: якщо дим крутиться біля столу, хтось з неодружених членів сім'ї (дівчина чи хлопець) цього року одружиться (с. Старий Кропивник, Дрогобиччина, та с. Боберка, Турківщина).

1.4. Ворожіння про шлюб бувають не лише індивідуальними, а й колективними. Так, був спосіб дізнатись, котра з дівчат вийде першою заміж. В с. Боберка побутують два ворожіння подібного типу. 1.4.1. Дівчата беруть свої черевики чи чобітки в руки і переступають ними від стіни до порогу: чий чобіток першим вийде за поріг, та дівчина першою з-поміж присутніх вийде заміж. 1.4.2. Інший вид любовної магії такий: коли на Святий вечір ліплять вареники, використовують не все тісто, а грудочку лишають. Дівчата ділять грудочку між собою, кожна виліплює собі "булечку", робить на ній якусь помітку. Ці (сирі) грудочки кладуть біля порогу, до хати пускають кішку. Котрій з "булечок" кішка приділить увагу першій (понюхає, лизне чи надкусить) – та дівчина першою знайде собі пару. Останній тип дуже подібний до поширеного на всій території України ворожіння за балабушкою¹⁶ або колачиком¹⁷, які першу вхопить собака (виконується на Святий вечір, а на Андрія).

1.5. Пришвидшити в часі бажаний шлюб має магічна дія, що виконується на Андрія – сіяння конопель. На Бойківщині вона збереглася до наших днів. В с. Тисові дівчата-перестарки, які з якихось причин не вийшли заміж, ворожили так. Дівчина використовує чоловічу нижню білизну – татову чи братову, найчастіше кальсони чи майку. Бере кальсони за втягнуту в них резинку зубами, так обходить навколо хати і каже: "Андрію, Андрію, я на тебе коноплі сію. Портками (або кальсонами) волочу, бо віддаватися хочу".¹⁸ Раніше в інших селах дівчата волочили засіяні по снігу коноплі (рідше льон чи мак) власною спідницею. На початку ХХ ст. в Україні зафіксовані випадки, коли дівчата сіяли коноплі роздягненими. За народними віруваннями, голе тіло – важливий засіб чарівництва.¹⁹ Так само оголеними на святого Цареграда (24 травня) чоловіки оббігали поля, захищаючи посіви від горобців.²⁰

Подекуди це ворожіння набуло форми обрядової гри. "У селі Жукотині дівчата і хлопці виходили ввечері на Андрія на гору або на поле за селом, дівчата ставали в коло, і, розсіваючи насіння з конопель, співали: "Гей, Андрію, Андрію, конопильки сію. Та, дай же ми, Боже, знати, з ким їх буду брати"."²¹

II. Місцеперебування майбутньої шлюбної пари.

Інший вид дівочих ворожінь пов'язаний не лише з часом одруженням, а й з місцем, де дівчина житиме після весілля (шлюб на Бойківщині переважно патрилокальний, тобто молода дружина живе в родині свого чоловіка).

II.1. Практично на всій Бойківщині, як і на більшій частині України, поширене таке ворожіння: безпосередньо перед тим, як сідати до Святої вечері, дівчина виходить надвір і слухає, з якого боку собака загавкає – в той бік дівчина протягом цього року вийде заміж. В с. Нагуєвичях Дрогобицького району Львівської області дівчина виносить і щойно виметене з хати сміття і тільки після цього прислухається до гавкату собак. В с. Летні та Старому Кропивнику (того ж району), с. Козаківка Болехівського району Івано-Франківської обл. дівчата після вечері виносять з собою ложки, зібрані зі столу, і стукають ними, провокуючи таким чином собак подавати голос. "В тих сім'ях, де були дівчата, як догоріла свічка на столі, то дівчата, вхопивши ложки, вибігали на подвір'я і стукали ними – з якої сторони відізвалася собака, з цієї прийде жених."²² В с. Гукливий Воловецького району Закарпатської області дівчата вдавалися до більш радикального способу, для того щоб змусити псів загавкати: задирали (скубали) їх за хвості. І стукання ложками, і скубання хвостів перетворювало прикмету на гадання (за термінологією П.Г. Богатирьова²³), оскільки дівчина не покладалась на долю, а певною мірою, сама її творила.

В деяких селах ця прикмета є більш абстрактною і не стосується якоїсь конкретної дівчини: якщо на Святий вечір гавкає багато собак, значить, у селі буде багато весіль.²⁴

II.2. Є й інші святвечірні ворожіння, за допомогою яких дівчата дізнаються, в який бік села їм судилось вийти заміж. Так, у Старому Кропивнику перекидають один свій черевик (або калошу, оскільки взимку зараз ходять у валянках та калошах) через хату і йдуть дивитись, куди він вказує носком – звідти і свати прийдуть. Цей звичай популярний і на іншій території України, проте виконується найчастіше не на Святий вечір, а на Андрія. В наш час його практикують навіть студентки Київського університету, кидаючи капець за поріг кімнати в гуртожитку.

III. Визначення особи нареченого.

III.1. За допомогою інших ворожінь дівчина може дізнатись ім'я свого судженого. Так, на Святий вечір дівчина вкладає у "пирого" (вареники) замість начинки листочки паперу з написаними на них чоловічими іменами. Кидає вареники усі разом варитися і з нетерпінням чекає, який перший спливе. Швидко виймає його, читає ім'я – так зватимуть майбутнього судженого. Подібний звичай зафіксований на св. Андрія в с. Нагуєвичі: на ніч дівчата кладуть під подушку карточки з написаними на них іменами хлопців, вранці навмання витягають одну з карточок.

III.2. Можна дізнатись і про соціальний статус нареченого: дівчина іде вздовж плоту (паркану) і рахує кожний колік: "вдовець", "молодець" - відповідно, який колік останній, таким буде суджений: вдівцем чи парубком (с. Старий Кропивник).

III.3. Деякі види бойківської різдвяної любовної магії дозволяють дівчині не приблизно, а точно дізнатись, хто буде її нареченим. Приклад такого ворожіння вдалось записати в с. Боберка на Турківщині. Тут дівчата купують нове дзеркало (важливо, щоб до проведення ворожіння ним ніхто не користувався), і на Святий вечір, коли вже вся сім'я лягла спати, розташовують дзеркало біля вікна в хаті таким чином, щоб в нього можна було дивитись знадвору. Тоді дівчина, яка хоче дізнатись, як виглядатиме її наречений, повністю роздягається (незважаючи на те, що надворі мороз) і тричі по ходу сонця обходить хату. Після третього кола дівчина знадвору дивилась на себе в дзеркало – і повинна побачити там не себе, а чоловіче обличчя. Зі слів інформаторки (Бойко Л.М.) саме так вона вперше побачила свого майбутнього чоловіка.

Наприкінці XIX ст. в с. Мшанець Старосамбірського району Львівської області побутував такий звичай: "Дівки мечуть барвінок на Різдво в дзвіниці перед порогом і в цирькви перед дверьми, а пак дивят ся, хто наступит на барвінок, тот оженит ся з нев. А як жонатий наступит, тому жона умре."²⁵

Більшість загальновідомих на всій Україні дівочих ворожінь (за предметами, витягнутими зі ставка, за фігурками, яких набирає розтоплений віск у воді тощо)²⁶ також відомі на Бойківщині, Повсюди на Україні (в тому числі в Карпатах) вони виконуються на Андрія, а не на Святий вечір. У XIX столітті, напередодні Андрія увечері на східній Бойківщині, за інформацією І. Франка, "дівчата печуть маленькі колачики, а коли вже готові, виймають їх, кладуть рядом на стільці, кожда дівчина свій колачик, і кличуть пса. Котрий колачик пес найперше вхопить, та перша вийде замуж. Також беруть із печи розжарені вуглики і кладуть їх між зубці маглівниці. Чий вуглик найперше загасне, тота найперше віддасть ся. В ночі по вечери йдуть на двір і рахують кіле в плоті. Котра дорахує до кінця і вийде до пари, та вийде замуж сих масниць."²⁷ Подібні ворожіння перераховувані в даній статті вище. Це підтверджує висловлене автором у вступі припущення щодо того, що і на Андрія, і на Святий вечір на Бойківщині дівчата ворожать про шлюб фактично однаково. Дублювання одного й того ж звичаю на двох святах, до того ж близьких у часі (Андрія та Святий вечір розділяють 24 дні) свідчить про посилену увагу певної статево-вікової групи населення (дівчат) саме до цього виду магії, а отже, про важливість шлюбу для них.

Таким чином, дівчата отримують далеко не повну інформацію про майбутнього судженого. Одні ворожіння допомагають дізнатись, з якого кінця села приїде наречений, другі – чи був він до цього вже одружений, треті – його ім'я, четверті – приблизний зовнішній вигляд, п'яті – коли

дівчина вийде заміж (тобто чи може вона сподіватись на шлюб у цьому році) тощо. Отже, дівчина фактично ніколи не має однозначної відповіді, хто зі знайомих хлопців стане її майбутнім чоловіком (окрім обрядодії з барвінком, яка в наші дні вже забута). За допомогою таких ворожінь можна отримати лише дуже приблизну, неточну інформацію про своє майбутнє і не можна його змінити.

IV. Приворожування хлопців

Передусім дівчата намагаються стати такими гарними, щоб хлопці їх помітили і полюбили. В XIX ст. з метою сподобатись хлопцям дівчата на Святий вечір мазали обличчя медом, вмивались і виливали воду в такі місця, де ходили парубки. Милися у воді з вінками з барвінку, у наварі зілля, зібраного на Івана Купала, куди ще додавалась шкарлупа з писанок.²⁸

Проте в арсеналі сучасної бойківської любовної магії є й більш активні дії, покликані приворожити конкретного хлопця, який сподобався дівчині, проте не звертає на неї уваги. Прихильності хлопця можна добитись, використовуючи менструальну кров. Дівчина може в дні місячних тричі обійти свого обранця (щоправда, робити це обережно, адже він не повинен зрозуміти її намірів) – і він зверне на неї увагу. Є й більш радикальний засіб: треба "просто додати менструальної крові парубкові в якийсь напій. Треба, щоб він напій цей випив, бажано до дна. Це найкраще робити в якесь урочисте свято. "Тому, коли хлопці йшли колядувати на різдвяні свята, то мами дуже їм наказували: "Аби ти там нічого не пив!"²⁹

Даючи пояснення магії, етнологи, починаючи від еволюціоніста Дж. Дж. Фрезера³⁰, поділяють її на магію подібності (гомеопатичну, імітативну) та дотику (контагіозну або контакну магію). Іноді окремо виділяють ініціальну магію або магію першого дня, проте такі обрядодії теж базуються або на принципі подібності, або на принципі дотику до предмету, який передає свою чарівну силу. Так, внесення парної кількості днів, розквітла гілочка вишні, напрямок диму від загашеної свічки, поїдання псом балабушок, "булечок" чи колачків, гавкіт псів, сіяння конопель тощо – це приклади магії подібності. Натомість напування хлопця специфічним напоєм, вмивання та натирання свого обличчя речовинами, що роблять його гарнішим, барвінок на порозі церкви та ін. відносяться до контактної магії. На мою думку, народні ворожіння потребують значно глибшого наукового пояснення. Адже люди не просто вірять в їхню силу, часто магичні дії дійсно збуваються (про що розповіло більшість інформаторів). Який принцип та механізм дії ворожінь? Чому наука XXI століття може пояснити, що таке струм, атмосферні явища, яка будова організму людини та тварини, з чого складається атом та Всесвіт, проте невідомо, чому дівчина виходить заміж саме за того хлопця, який їй в певний день наснився чи саме з таким іменем, яке вона прочитала на папірці в результаті певних дій, або чому приворожені хлопці ніяк не можуть викинути з серця дівчат, на яких до певного часу не звертали анінайменшої уваги? Ці феномени заслуговують на увагу дослідників.

Також необхідно звернутись до аналізу самої потреби дівчат у ворожіннях про шлюб. Традиційно так склалося, що у багатьох європейських, та й неєвропейських народів статус жінки був тією чи іншою мірою нижчим за статус чоловіка. В першу чергу це стосувалось питань влади. (Разом з тим, хоч жінка ніколи не могла увійти до складу органу влади, вона завжди виступала порадницею у свого чоловіка, адже даремно виникли такі колоритні українські прислів'я, як: "Чоловік голова, а жінка – шия", "Як батько скаже, так по-материному і буде" тощо.) Такий "занижений" статус одночасно виявлявся й у тому, що дівчині зазвичай не властиво було самій обирати собі судженого. Зазвичай ініціативу щодо шлюбу (пропозицію одружитись) виявляє чоловік. Проте дівчина має право прийняти або не прийняти сватів від хлопця.

Заповітна мрія фактично кожної дівчини традиційного суспільства – пошвидше вийти заміж, змінивши таким чином статус дівчини на шановане становище заміжньої жінки. Ідеалом жінки в українському суспільстві є господиня, в оселі якої чисто і затишно, чоловік порядний і не п'яниця, діточок багато і всі чистенькі, нагодовані, добре вдягнуті. Дівчата ж, які довго не виходили заміж, звалися "перестарками". Їх вже неохоче приймали до

молодіжного гурту³¹, статусу молодниць вони ще не отримали і ставали, таким чином, позастатусними особами. Це пов'язано, вочевидь, з тим, що в умовах доіндустріального українського суспільства (де основна господарська діяльність – орне землеробство) жінка сама, без допомоги чоловіка, не могла фізично вижити в селі. На Бойківщині відома народна пісня (причому в багатьох варіантах, що свідчить про її значну поширеність), де дівчина вирішує розлучитись зі своїм дівуванням і вийти заміж:

Ой, піду ж бо я (2 р.) / То в гору, то в долину,
 Найду ж бо я си (2 р.) / То грушу, то калину.
 Ци грушу рвати, (2 р.) / Ци калину ламати,
 Ци за мужа йти, (2 р.) / Ци паннойков гуляти.
 Замуж пішовши (2 р.) / Голові мозолойка,
 Паннов гулявши, (2 р.) / Людська й омовойка.
 Віліє бо ти (2 р.) / Голові мозолойка,
 Ніж має бути (2 р.) / Людська й омовойка.
 Тоту мозолу (2 р.) / За рік, за два забуду,
 Людську й омову (2 р.) / До смерти не забуду.³²

Отже, стає зрозумілим, чому дівчата мріяли про сам факт свого одруження значно більше, ніж про якості свого потенційного обранця. Особливо відчутно це виявлялось у осінніх молитвах-звертаннях дівчат до Богородиці та святих з проханням послати їм пару. Так, якщо на Другу Пречисту (21 вересня) дівчата звертались до Діви Марії з проханням про гарного чоловіка: "Пресвятая Причиста! Дай мені чоловіка плечистого, з добрими волами, з гарними возами та й з чорними бровами", то на Покрову (14 жовтня) їхні претензії зменшуються: "Пресвятая Покрівонько! Покрий мою голівоньку, хоч хусткою, хоч ганчіркою, аби не бути дівкою" або "Святая Покрівонько, покрий мені голівоньку хоч онучою, бо дуже дівкою надокучило". На Дмитра (8 листопада), коли осінній період сватань та весіль відійшов, а наступний прийде лише на М'ясиці, дівчата взагалі вже благають святого хоча б про будь-якого чоловіка: "Святий Дмитро! Дай мені чоловіка хитро! Сяткий-такий аби був, аби хліба роздобув!"³³

Сучасні бойки є дуже набожними людьми, тому ставлення до ворожін ("ворожбів") у більшості інформаторів досить суперечливе: ворожать, тому що хочуть дізнатись про своє майбутнє, але разом з тим вважають такі свої дії не властивими вірним християнам.

Статус дівчини в сучасному карпатському селі вже не настільки залежить від її сімейного становища, як у XIX столітті, проте все ж залежить. Більшість сучасних дівчат так само сильно хоче якнайшвидше одружитись, вдаючись для цього, як було зазначено вище, і до магічних дій. Любовна магія на Бойківщині має такі самі форми, як і в інших історико-етнографічних регіонах України, адже духовна та матеріальна культура бойків розвивались в органічній єдності з культурою всього українського народу.

¹ Франко І. Людові вірування на Підгір'ю. // Етнографічний збірник. – Львів, 1898. – Т. 5. – С. 160-218 (на матеріалі с. Нагуєвичів, м. Дрогобича, Коломиї, деяких сіл Дрогобицького та Стрийського повітів).

² Зубрицький М. Народний календар. Народні звичаї і говірки, прив'язані до днів у тижні і до рокових свят. // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1900. – Т.3. – С. 33-60 (переважно на матеріалі с. Мшанець Старосамбірського повіту)

³ Богатирев П.Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья. // Богатирев П.Г. Вопросы теории народного искусства. – М., 1971. – С. 167-296.

⁴ Здоровега Н.І. Народні звичаї та обряди. // Бойківщина. – К., 1983. – С. 232-248.

⁵ Зборовський Петро. Різдвяний цикл свят за традицією с. Верхне Висоцьке на Турківщині. // Бойки. – Дрогобич, 2002. – С. 215-220.

⁶ Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – К., 1993. – 590 с.

- ⁷ Курочкін О.В. Новорічні свята українців. Традиції і сучасність. – К., 1978. – 189 с.
- ⁸ Борисенко В.К. Традиції та життєдіяльність етносу (на матеріалах святково-обрядової культури українців). – К., 2000. – 191 с.
- ⁹ Кожолянко Г. Народознавство Буковини. Новорічно-різдвяна обрядовість буковинців. Навчальний посібник. – Чернівці, 2001. – 114 с.
- ¹⁰ Байбурин А.К. Календарь и трудовая деятельность человека. (Русский народный традиционный календарь). – Л., 1989. – С. 12.
- ¹¹ Попович Ю.В. Молдавские новогодние праздники. – Кишинев, 1974. – С. 80.
- ¹² Богатырев П.Г. Вказ. праця. С. 195.
- ¹³ Гримич М.В. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців (Когнітивна антропологія). – К., 2000. – С. 16.
- ¹⁴ Пропп В.Я. Русские аграрные праздники. Опыт историко-этнографического исследования. – Л., 1963. – С. 107.
- ¹⁵ Пропп В.Я. Вказ. праця. С. 107-108.
- ¹⁶ Борисенко В.К. Вказ. праця. С. 16-17.
- ¹⁷ Франко І. Людові вірування... С. 203.
- ¹⁸ Записано Громовою Н.О. 28 червня 2004 року в с. Тисові Болехівського району Івано-Франківської обл. від Пилипів-Прокінчин Ірини Іванівни, 1958 р. нар.
- ¹⁹ Курочкін О.В. Вказ. праця. С. 34.
- ²⁰ Борисенко В.К. Вказ. праця. С. 57.
- ²¹ Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України. Нариси й статті. – Львів, 2002. – С. 40.
- ²² Альбом "Традиції і обряди зимових свят", записний учнями та вчителями середньої загальноосвітньої школи с. Козаківка Болехівського району Івано-Франківської області. Зберігається в даній школі в вигляді рукопису.
- ²³ Богатырев П.Г. Вказ. праця. С. 195.
- ²⁴ Зборовський П. Вказ. праця. С. 219.
- ²⁵ Зубрицький М. Вказ. праця. С. 57.
- ²⁶ Борисенко В.К. Вказ. праця. С. 16-17.
- ²⁷ Франко І. Людові вірування... С. 203.
- ²⁸ Здоровега Н.І. Вказ. праця. С. 234.
- ²⁹ Записано Громовою Н.О. 28 червня 2004 року в с. Тисові Болехівського району Івано-Франківської обл. від Пилипів-Прокінчин Ірини Іванівни, 1958 р. нар.
- ³⁰ Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь. – М., 2003. – С. 18-69.
- ³¹ Борисенко В.К. Вказ. праця. С. 84.
- ³² Записано Громовою Н.О. 4 липня 2005 р. в с. Завадка Сколівського р-ну Львівської обл. від Марочканич Теодозії Миколаївни 1930 р.нар. Інші варіанти цієї пісні: запис Громовою Н.О. 30 червня 2005 в с. Орявчик Сколівського р-ну Львівської обл. від Лазар Оксани Лук'янівни 1974 р.; весільні пісні у 2-х кн. Кн. 2: Волинь, Поділля, Буковина, Прикарпаття, Закарпаття. – К., 1982. – С. 13 (запис в с. Ясінка-Стецьова Турківського р-ну Львівської обл.).
- ³³ Борисенко В.К. Традиції та життєдіяльність... С. 80-86.